

ORAVA a BRATŘI ČAPKOVÉ

V čase léta a prázdnin si na stránkách dnešní České besedy připomeneme dávné vakace slavných bratří Čapků na Slovensku. Malíř Josef Čapek (1887-1945) a spisovatel Karel Čapek (1890-1938) navštěvovali pravidelně Oravu v meziválečných letech 20. století. Karel už od roku 1920, kdy začal poznávat Slovensko a Josef v letech 1930-38, kdy trávil každý rok i s rodinou prázdniny v Oravském Podzámku. Bratrům Čapkům tu byla 20.6.1986 odhalena pamětní deska. Byla vydána také malá bibliofilie Oravské reminiscence Karla Čapka s texty a kresbami autora.

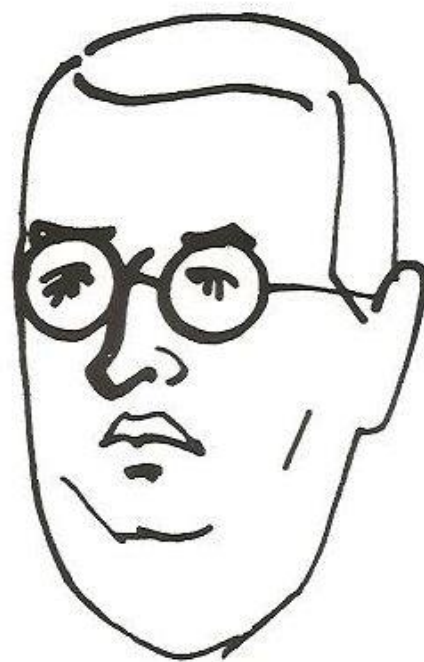
Karel Čapek psal o Oravě v Lidových novinách (1930) a jeden z jeho listů byl uveřejněn v časopise Orava v roce 1932. Zde kromě jiného píše: "Slovensko pro mne není nějakou cizí zemí, kterou bych se musel extra zabývat, jezdím tam od roku 1920

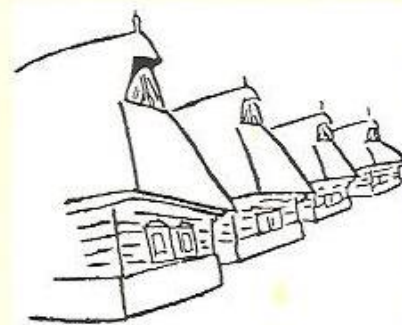
▲ Alice (něco z Atenky), 1987

každé léto, moji rodiče tam byli doma, i já se tam cítím už dávno jako doma, Trenčínsko, Orava, Zlatomoravecko jsou mne opravdu domovem v docela intimním smyslu." Jinou reflexi o Oravě začíná slovy: "Ono se to začíná drobet jako v pohádkovém světě. Je tam hluboká jeskyně a kdo se do ní odváží, najde tam pod zemí kouzelné království. Musí se tam totiž jet tunelem u Kralovan ..." a končí podobnostvím a proocetvím - "ano, je to chudé a ponechané stranou, ale nemáte ponětí, co by se z toho dalo udělat, jaká to jednou bude země, stejně slavná jako údolí alpská, země vzduchu a vůně lesů a hor, jen až na to lidé přijdou a až se s tou veškerou krásou naučí moudře a šetrně nakládat. U nás je ještě tolik neobjeveného, ale tenhle kout našeho světa je vyhrazen pro zvláštní slávu. Na věky, starý." (1930)

Pohádkový svět a svět poetický, ale především skutečný,

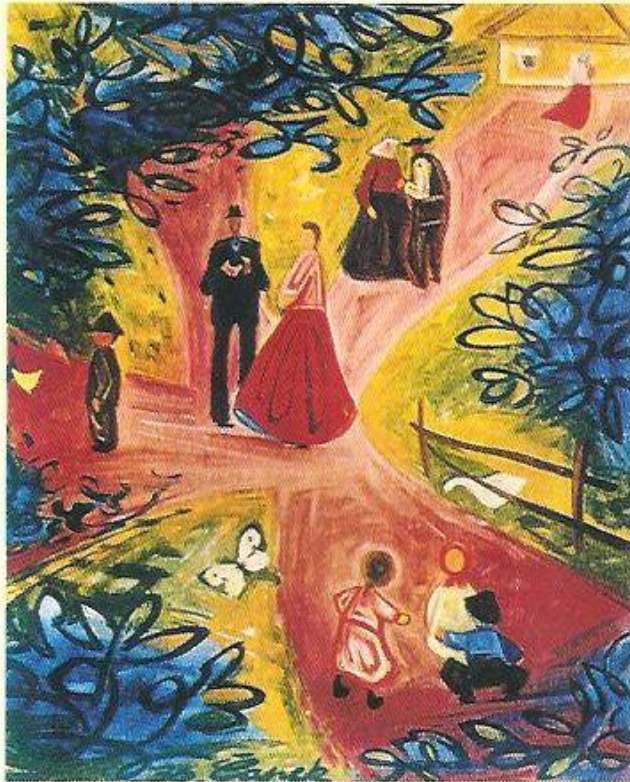

prožil v severních Čechách v rodině lékaře a v kultivovaném prostředí, v němž s jistotou klíčil jeho intelekt, inteligence i citlivost a múzická vnímavost. V letech mládí byl žákem tkalcovské školy i dělníkem úpické tkalcovny. Potom, v letech 1904-10 studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Z tohoto období se zachovaly jeho nejstarší kresby, grafiky, prv-

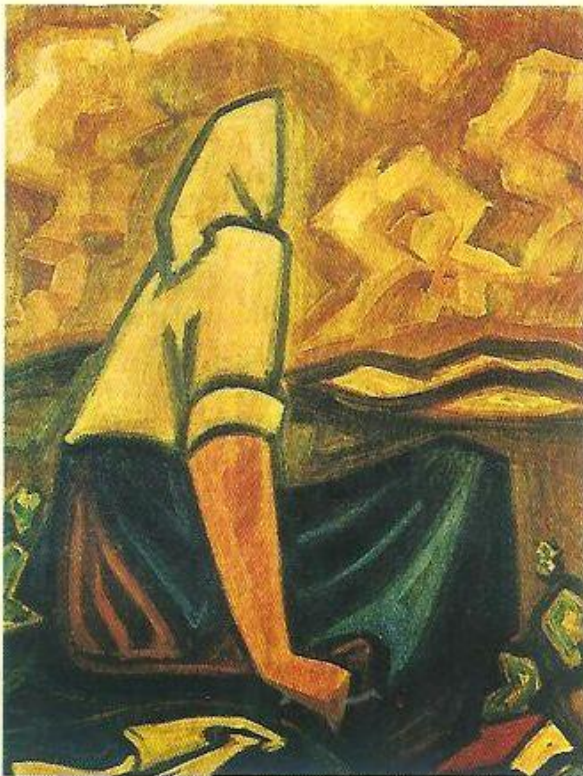
▲ Alice (něco z Atenky), 1987

ni malby i literární pokusy, psané i společně s bratrem Karlem. V roce 1911 se stal Josef Čapek členem Skupiny výtvarných umělců v Praze, vystavuje se spolkem Mánes a v roce 1918 vzniká z jeho iniciativy nová skupina mladých Tvrdošijních. Je to období Čapkova kubizmu, období jeho žánrových i sociálních motivů a svérázného poetizmu.

▲ J. Čapek: *Neděle*, 1936

◀ str. 2

▲ J. Čapek: *Touha*, 1939

Josef Čapek poznává Evropu i kouzlo českého venkova. Piše a kreslí, tiskne a vydává grafiku, maluje městské periferie i vesnice, zatiší a hlavně figurální kompozice: děti, něžná děvčata a ženy, hranaté námořníky a kubistické pijáky, šašky, hadráře i zloděje. Osobní štěstí - manželství s J. Pospišilovou, narození dcery Aleny se prolíná s traumatem doby i se stíny, které se objevují nad Evropou i lidskými osudy. Poezie a lyrika je zranitelná, v díle narůstá expresivní dikce. V roce 1933 maluje ještě i slovenské folklorní inspirace - Oravky, ale i obraz *Mrak*, cyklus *Noci* a kompozici *Těžko*. Svět se řítí do záhuby a bratři Čapkové burcuje svědomí, varují a vystříhají. Karel ve svých románech a Josef ve své humanistické a symbolické maliřské tvorbě.

V roce 1938 vznikají kresby a obrazy cyklů *Oheň* a *Touha*. Žena, matka a vlast v barvách československé trikolóry se brání, trpí, vzdoruje a touží, doufá. To dělají i bratři Čapkové. Jejich osud se však naplňuje. Karel umírá 25. prosince 1938. Josef je zatčen 4.9.1939, je vězněn na Pankráci a převezen do koncentračního tábora Dachau, potom do Buchenwaldu a Sachsenhausenu. Dne 25.2.1945 byl převezen do Bergen-Belsenu a ze dne 4. dubna 1945, skutečně na prahu dne svobody a konce druhé světové války, se

Karel Čapek: *Kresby z Oravy*

▲ *Merkuriáš se synem* (z cyklu *alchymie*), 1994

zachovala poslední ověřená zpráva, že Josef Čapek ještě žil. Jeho symbolický hrob je na vyšehradském hřbitově v Praze. Už 20.7.1945 byla v Praze otevřena výstava cyklů *Oheň* a *Touha*.

Bratři Čapkové byli intelektuální špičkou meziválečného Československa. Byli to krásní lidští mistři slova i obrazu. Je dobré, že jejich vnímavost, jejich duše a cit objevily i kus krásy Slovenska a Oravy. Možná, že právě tam napsal malíř Josef Čapek slova: "Vlast je zranitelná, ano, to je! Strašně to cítíme. Ale věčná, věčná!"

Co k tomu dodat? Na věky věků.

Bohumír Bachratý